

Studia Biblica Slovaca

1/2010

2

Ročník 2

2010

Číslo 1

Studia Biblica Slovaca

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj FENÍK (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTÉS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Jozef Šoška, Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová.

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, redakcia@biblica.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verziou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2010 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Nábřežie Jána Pavla II, 697/4, 059 21 Svit – SK, www.kbd.sk

Tlač: PUBLICA, publica.nitra@gmail.com

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Biblické žalmy vo svetle ugaritskej poézie¹

Vydaním *Ugaritských náboženských textov* (O. Stehlík, Vyšehrad, 2003) sa konečne dostal aj do rúk našich čitateľov veľký kultúrny poklad starokanánskej a severosemitskej literatúry. Ved' o jej význame pre biblické štúdiá sa vedelo už od r. 1929, keď sa v lokalite Ras Šamra odkryli pozostatky veľkého mesta Ugarit a francúzsky orientalista Virolleaud vyslovil domnienku, že za neznámym jednoduchých klinovým písmom sa skrýva akýsi semitský jazyk (*Syria*, X, s 304n). Po jeho rýchlom rozlúštení (Bauer-Dhorme-Virolleaud) sa vynorili ďalšie zarážajúce podobnosti a paralely medzi poéziou ugaritských mýtov a biblickou poéziou, čo vyvolalo mnohé otázky o vplyve kanánskej literatúry pri formovaní Biblie.

Boli to hlavne dve paralelné miesta, ktoré boli podnetom pre diskusie medzi biblistami a orientalistami a viedli k vytvoreniu hebrejsko-ugaritskej komparatívnej metódy:

<p>KTU 1.5i</p> <p>(1) <i>kmḥṣ.ltn.bṭn.brḥ</i></p> <p>(2) <i>tkly.bṭn. 'qltn</i></p> <p>(3) <i>šlyt.d.šb't.r'ašm</i></p> <p>Keďže si rozdrvil <i>Ltn</i>, hada vinutého, Skoncoval si (s) hadom skrúteným. (S) tyranon, ktorý (má) sedem hláv.</p>	<p>Iz 27,1+ Ž 74,14a</p> <p>עַל לְוִיָּתָן נֶחֱשׁ בָּרַח וְעַל לְוִיָּתָן נֶחֱשׁ עֶקְלָתוֹן אַתָּה רִצַּצְתָּ רֹאשֵׁי לְוִיָּתָן</p> <p>Leviatana, unikajúceho hada, Leviatana, skrúteného hada. Rozdrvil si hlavy Leviatana.</p>
<p>KTU 1.4.vii</p> <p>(29) <i>qlh.qdš[.]b'l[.]ytn</i></p> <p>(31) <i>qlh.qs[š.yt]r. 'rṣ</i></p> <p>Hlas svoj svätý Baal vydal, hlas jeho svätý otriasa zemou.</p>	<p>Ž 29, 3.8a</p> <p>קוֹל יְהוָה עַל-הַמַּיִם... הַרְעִים יְהוָה קוֹל יְהוָה יַחֲלִי כוֹדֵד</p> <p>Hlas PÁNOV nad vodami... zahrnel PÁN... Hlas PÁNOV otriasa púšťou...</p>

¹ MUDROŇ, Jaroslav: *Biblické žalmy vo svetle ugaritskej poézie*. [Diplomová práca] / Jaroslav Mudroň. – Trnavská univerzita v Trnave. Teologická fakulta. Katedra biblických a historických vied. – Školiteľ: SSLic. Ing. Peter Dubovský SJ, ThD. Komisia pre obhajoby: Katolícka teológia. – Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár základov kresťanskej filozofie a katolíckej teológie. – Bratislava : TFTU, 2010, 58 s.

Prvú paralelu si všimol Virolleaud (*Sýria*, XII, s. 357; XV, s. 308), avšak bez vyvodenia nejakých záverov ohľadom biblického textu – sústredil sa výlučne na filologickú analýzu postavy *Ltn/Leviatana*. Celkom inak si počínal americký biblista Ginsberg, ktorý na kongrese orientalistov (Rím, 1935), odvolávajúc sa na druhú paralelu, označil celý Žalm 29 za „kanaánsky“. Podľa neho tento kanaánsky žalm zostal „zjahvizovaný“ a včlenený do izraelskej liturgie (*Atti del XIX Congresso*, s. 472n). V línii Ginsberga šli viacerí biblisti, ako Albright, Gaster, Cross a. i., z ktorých sa rozsahom práce zvlášť vyníma Mitchell Dahood.

Dahood si vzal za cieľ systematicky využiť nové poznatky z ugaritských výkumov a aplikovať ich na nejasné miesta biblickej poézie, konkrétne na žalmy, v ktorých sa často objavujú ťažko zrozumiteľné výrazy a väzby (*Psalms III*, 1970, s. XXV). Napríklad takou nejasnou konštrukciou je predložka עָלַי v Ž 32,5b: אֲמַרְתִּי אֲוֶדָה עָלַי פָּשַׁעִי לַיהוָה.

Slovenský preklad (ako aj mnohé inojazyčné) túto predložku vypúšťá: „Povedal som si: »Vyznám PÁNOVI svoju nepravosť.«“ Dahood však, opierajúc sa o ugaritské texty, opravuje tento tradičný preklad na verziu: „Povedal som: »Vyznám, ó, Najvyšší, môj hriech, ó Jahve!«“ (*Psalms I*, 1966, s. 322). Postupuje tak na základe trojakého kľúča: vo svetle ugaritskej gramatiky, ugaritskej lexiky a foriem ugaritskej poézie.

Ugaritská gramatika pozná tzv. *lamedh vocativum*, napr. šm'. *laliyn b'l* „Počuj, ó, Víťazný Baal!“ (KTU 1.4.v.59), a keď Izraeliti preberali mýtické hymny od Kanaánčanov, mohli predsa zameniť *laliyn b'l* za לַיהוָה „ó Jahve!“. Dahood aplikuje do svojej Gramatiky Žaltára (*Psalms III*, s. 370n) aj mnohé ďalšie poznatky z ugaritskej gramatiky: pozostatky pádových koncoviek; enklitické *mem*; *beth* a *lamedh* vo význame „od, z“; emfatické *kaph*; *yod vocativum*; mnohoraké vyjadrenie času deja pri použití foriem *qtl* a *yqtl*.

Vo svetle ugaritskej lexiky môžeme ďalej v problematickej predložke עָלַי vidieť ugaritské homofónne slovo 'ly „najvyšší“ (KTU 1.16.iii.6), pokladajúc celý výraz za oslovenie: עָלַי „ó, Najvyšší!“. Podobne navrhuje Dahood pozmeniť v desiatkach prípadov tradičné významy hebrejských slov podľa slovnej zásoby z tabuliek z Ras Šamry – zvlášť, ak ide o *hapax legomenon* (*Psalms I*, s. 114, 137, 232, 277 a i.).

Tretím a najdôležitejším kľúčom Dahoodovej revízie je forma ugaritskej poézie, ktorá sa vyznačuje veľkou symetriou (A + B + C // A' + B' + C') a vytváraním párových slov (A // A' ; A... A'; A + A'). Biblická poézia tiež pozná tieto básnické techniky, hoci sa ich nie vždy verne pridrža. V Ž 32,5b dosahuje Dahood istú symetriu, identifikujúc spomínané oslovenia: „..., ó, Najvyšší, ..., ó, Jahve!“ Súčasne tieto oslovenia vytvárajú paralelnú dvojicu (A // A'). Ďalšie dva výrazy: „vyznám“ a „moja nepravosť“ podľa zásad symetrie nemajú odpovedajúcu dvojicu.

Ugaritská poézia (ako aj staroegyptská a i.) pozná techniku elipsy – vypustenia istého vetného člena. V našom prípade akoby sa vypustil predmet

prvého a prísudok druhého člena: „Povedal som: »Vyznám (moju vinu), ó, Najvyšší, (vyjavím) môj hriech, ó, Jahve!«.“

Zarážajúce pri tomto treťom kľúči je, že niektoré používané slovné páry majú svoje presné ekvivalenty v ugaritskej poézii, napr. páru עז // שׁלום (Ž 29,11) odpovedá spojenie šlm // 'zz (KTU 55:5-6). Dahood sa stal hlavným protagonistom vyhľadávania takýchto hebrejsko-ugaritských paralelných slov. V troch vydaniach *Ras Shamra Parallels* (1972, 1975, 1981) klasifikoval 1019 slovných paralel, pričom niektorým párom odpovedajú viaceré miesta výskytu v Biblii – 922 miest pochádza z Knihy Žalмов.

Ale ani jeden metodologický kľúč Dahoodovej komparatívnej analýzy nezostal bez vážnej kritiky neskorších odborníkov. Miller a Emerton spochybňujú skutočný prípad výskytu *lamedh vocativum* v hebrejskej Biblii ako aj iných gramatických javov ugaritčiny (*Ugarit and the Bible*, s. 61n).

Pri využití ugaritskej lexiky možno Dahoodovi zasa vyčítať nekonzekventný postup (על prekladá raz ako predložku „nad“, „pred“, „od“, inokedy ako príslovku „blízko“ alebo prívlastok „najvyšší“) a čerpanie z nepresných prekladov a poškodených tabuliek.

Hlavným odporcom Dahoodovho tretieho kľúča paralelných slov je Oswald Loretz, ktorý upozorňuje, že základnou štruktúrou staroorientálnej poézie nie sú páry slov, ale celý verš – *colon* (*Psalmsstudien: Kolometrie...*, 2002, s. 4n). Preto vyhľadávanie samotných slovných párov nemusí viesť k želanému cieľu komparatívnej metódy.

Podobne aj výskumy Loewenstamma a Avishura z Hebrejskej univerzity svedčili o jednostrannosti Dahoodovho prístupu a domáhali sa včleniť do komparatívnej metódy aj porovnania s akkadskou a fenickou literatúrou. Podľa nich pri formovaní Biblie nedošlo len k jednoduchému prebraniu a zjahvizovaniu kanaánskej poézie, ale skôr k autentickému „pokračovaniu kanaánskej literatúry, ktorej prvé etapy sú predstavené v ugaritských textoch“ (*Studies in Hebrew and Ugartic Psalms*, 1994, s. 34).

Možno súhlasiť s tvrdením Loretza a Avishura, že biblické žalmy obsahujú na mnohých miestach citáty z iných, nám neznámych poetických diel, izraelských aj neizraelských; a ugaritské texty práve ponúkajú pohľad do tých najspodnejších vrstiev, kde sa hebrejská Biblia stretáva s mimobiblickou literatúrou.

Jaroslav MUDROŇ SJ

Contents

Treaties

Jozef JANČOVIČ

Aronide and levite priests 1-13

Július PAVELČÍK

Parable of treasure in the field. Gospol of Thomas, Logion 109 14-55

Abstracts and reviews 56-65

Communications and references 66-70

Obsah

Štúdie

Jozef JANČOVIČ

Áronovskí a levitskí kňazi 1-13

Július PAVELČÍK

Podobenstvo o poklade v poli. Tomášovo evanjelium, Logio 109 ... 14-55

Abstrakty a recenzie 56-65

Oznamy 66-70